

Jacek Brdulak*, Ewelina Florczak**

PROSPOŁECZNOŚĆ W ŻYCIU SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM XXI WIEKU – SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI

DOI: 10.26399/meip.2(69).2020.14/j.brdulak/e.florczak

Zagadnienia związane z kierunkami rozwoju społeczno-gospodarczego nabierają znaczenia w debatach o przyszłości kapitalizmu, odpowiedzialnych i etycznych ograniczeniach tempa rozwoju produkcji materialnej, wyzwaniach ekologicznych w skali globalnej gospodarki oraz świadomości społecznej uczestników i kreatorów tych procesów. Bardzo dobrze się stało, że Uczelnia Łazarskiego w Warszawie umożliwiła konferencyjne spotkanie naukowców z różnych krajów poświęcone prospołeczności w życiu społeczno-gospodarczym, które miało miejsce w dniach Kongresu Ekonomistów Polskich (28–29 listopada 2019 r.). Oznaczało to wpisanie się tematyki konferencji w dyskusję polskich badaczy ekonomii i uzupełnienie jej o międzynarodowy głos w sprawie globalnych problemów społeczno-gospodarczych. Rzadko się zdarza, że debaty konferencyjne poruszają tak wiele płaszczyzn oddziaływania prospołecznego.

Wskazujemy konsekwentnie, że:

[...] kapitalizm staje przed poważnymi wyzwaniami rozwojowymi po okresie dziewiętnastowiecznego, żywiłowego rozwoju i potężnych wstrząsach ubiegłego wieku, połączonych z przestrzenną, o globalnej skali ekspansją. Poszukiwanie dróg rozwoju kapitalizmu oraz sposobów jego społecznie akceptowalnego konfigurowania wywołuje także coraz szersze zainteresowanie specjalistów, analityków praktyki gospodarczej i społecznej, reprezentantów różnych dyscyplin naukowych: ekonomistów, socjologów, politologów, regionalistów, kulturoznawców i wielu innych [...]!

---

* Jacek Brdulak – dr hab., profesor Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, e-mail: jacek.brdulak@sgh.waw.pl; ORCID: 0000-0001-7881-1303

** Ewelina Florczak – dr, adiunkt Uczelni Łazarskiego w Warszawie, e-mail: ewelina.florczak@gmail.com; ORCID: 0000-0002-5958-7163

¹ J. Brdulak, E. Florczak, T. Gardziński, *Uspołecznienie kapitalizmu w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2019, nr 1(64), s. 74.

Cytat ten potwierdza także spotkanie naukowców zainteresowanych prospołecznością we współczesnym życiu społeczno-gospodarczym, które miało miejsce 26 listopada 2019 r. w renomowanej uczelni warszawskiej.

Oryginalność wydarzenia poświęconego współczesnej prospołeczności polegała na zaangażowaniu jego uczestników. Wielopokoleniowa kadra naukowa oraz niezwykle aktywni studenci nie spotkali się, aby wyjaśniać, nauczać, dekretować zachowania, ale by w rozmowie wskazywać na niezwykle skomplikowane uwarunkowania współczesnego życia społeczno-gospodarczego. Wnioski pozostaną sprawą indywidualną każdego z uczestników konferencji. W przeprowadzonej wielogodzinnej dyskusji dały się wyodrębnić cztery główne wątki:

- 1) poszukiwanie tzw. ładu społeczno-gospodarczego, czyli systemowego porządku funkcjonowania życia społecznego, a także związanego z nim systemu gospodarczego;
- 2) rewitalizacja kapitalizmu, a zwłaszcza jego najprostszej, neoliberalnej formy;
- 3) chęć znalezienia w systemie gospodarczym miejsca dla przedsiębiorstw społecznych, które mogą stać się szansą ucłowieczenia kapitalizmu – przynajmniej w bogatych społeczeństwach, które zdążyły już rozwiązać swoje podstawowe problemy egzystencjalne;
- 4) niezwykle ważne głosy praktyków gospodarczych i studentów, którzy unaczynili wiele przejawów prospołeczności w funkcjonowaniu dzisiejszej gospodarki.

Rozmowie o ładzie instytucjonalnym kształtującym życie społeczno-gospodarcze ton nadawali prof. Piotr Pysz z Oldenburga (Dolna Saksonia, Niemcy)², prof. Marian Guzek, dr Anita Zarzycka, mgr Tomasz Gardziński i mgr Zuzanna Krześniak³.

Ład gospodarczy jest rozmaicie definiowany. Najogólniej, zgodnie z podejściem systemowym, określa się go jako

uporządkowany instytucjonalnie zespół elementów współprzyczyniających się do realizacji określonych celów społeczno-gospodarczych⁴.

² Gość honorowy Kongresu Ekonomistów Polskich – Warszawa 2019.

³ Zewnętrzne wsparcie intelektualne udzielił tu prof. dr hab. Hans Kaminski z Instytutu Kształcenia Ekonomicznego w Oldenburgu – członek rady naukowej konferencji, który popularyzuje problemy prospołeczności w programach nowoczesnego nauczania ekonomii w Niemczech.

⁴ Por. J. Brdulak, E. Florczak, *Uwarunkowania działalności przedsiębiorstw społecznych w Polsce*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2016; *idem*, *Usytuowanie przedsiębiorstwa społecznego w gospodarce*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2011, nr 1–2(32–33).

Dokładniejszą definicję ładu gospodarczego przedstawił prof. Piotr Pysz:

[...] ład gospodarczy stanowią stabilne formy i warunki ramowe przebiegu procesu gospodarowania, określające obowiązujące reguły gry gospodarczej, w ramach których państwo, przedsiębiorstwa, gospodarstwa domowe i osoby fizyczne podejmują decyzje i realizują działania gospodarcze⁵.

Problemem jest określenie ładu właściwego, skutecznego społecznie, efektywnego ekonomicznie, zachęcającego do działań przedsiębiorczych. Nic też dziwnego, że specjaliści poszukują wzorców w dobrze zorganizowanych, potężnych gospodarkach, do których zalicza się także niemiecka. Wydaje się, że polscy uczestnicy życia społeczno-gospodarczego mają się ciągle czego uczyć od naszych zachodnich sąsiadów, z którymi łączą nas coraz silniejsze więzi ekonomiczne. Artykuł 20 Konstytucji RP, określający obowiązujący w Polsce ustrój gospodarczy jako „gospodarkę społeczną”, musi zgodnie z postulatami dyskutujących wypełniać się systematycznie treścią⁶.

Szerokie tło dla problemu prospołeczności w życiu społeczno-gospodarczym XXI wieku stanowiły rozważania, a nawet spór naukowy z udziałem studentów poświęcony przemianom współczesnego kapitalizmu. Ład gospodarczy jest związany w zdecydowanej większości państw świata z tą formacją ustrojową, ale mamy różne kapitalizmy. Z jednej strony znajdują się gospodarki biednych państw, a nawet wspólnot plemiennych Afryki. Z drugiej zaś sprawnie zarządzana, scentralizowana gospodarka „fabryki świata”, jaką są Chiny, i na przeciwległym biegunie demokracje Europy Zachodniej, które coraz częściej nazywane są w poszczególnych odmianach ekonomicznych państwami socjalnymi lub nawet socjalistycznymi (tzw. socjalizm skandynawski, francuski i in.). Bez oczekiwanego w naszym regionie kierunku realnych zmian kapitalizmu trudno będzie przesądzić, jakie są narzędziowe sposoby uspołecznienia życia społeczno-gospodarczego. Podstawę sformułowania

⁵ P. Pysz, *Spoleczna gospodarka rynkowa. Ordoliberalna koncepcja polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 37.

⁶ Dyskusja nad praktycznym wymiarem gospodarki społecznej w młodej gospodarce kapitalistycznej naszego kraju rozpoczęła się niedawno. Pierwszą książką na ten temat jest zbiorowa pozycja: E. Mączyńska, P. Pysz (red.), *Spoleczna gospodarka rynkowa: idee i możliwości praktycznego wykorzystania w Polsce*, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, Warszawa 2003. Wywołała ona spory odzew w środowisku ekonomicznym i znajduje kontynuację w kolejnych studiach. Przykładem niech będzie opracowanie: M. Dahl, *Niemiecki model społecznej gospodarki rynkowej jako wzór dla polskich przemian systemowych po 1989 roku*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2015.

takiej tezy stanowiły wystąpienia prof. Mariana Guzka, dr Anity Zarzyckiej i mgr Zuzanny Krześniak.

Profesor Marian Guzek w precyzyjny sposób nakreślił ewolucję kapitalizmu klasycznego, uzupełnionego keynesizmem, w kierunku neoliberalizmu (demokracji neoliberalnej) oraz libertarianizmu, a więc demokracji neoliberalnej jako elementu przejściowego (w minarchizmie) lub demokracji całkowicie eliminowanej w anarchokapitalizmie⁷. Zauważył przy tym, że kapitalizm ma poważne trudności ewolucyjne i odczuwamy znaczne skutki utowarowienia wszystkiego, globalizacji kreowanej w dużej części przez korporacje transnarodowe, makdonaldyzacji życia społecznego, ale również narastającej świadomości lokalnej i regionalnej czy też pogłębiających się nacjonalizmów, nawet w skrajnych, znanych z historii przejawach. Nakłada się na to komplikująca się sytuacja środowiskowa świata, która może nawet w czarnym scenariuszu zagrozić naszej egzystencji, kształtowanej przez narastającą konsumpcję⁸. Brak wyobraźni związanej z pozyskiwaniem nieodnawialnych zasobów, zwiększające się zagrożenie ekologiczne oraz konsumpcjonizm stanowiący filar rozwojowy współczesnego kapitalizmu zmuszają do refleksji i opamiętania ze strony społeczeństw i instytucji państwowych.

Dyskusyjna pozostaje rola państwa w procesach koniecznych zmian kapitalizmu. Ścierają się poglądy zalecające minimalizację roli państwa w gospodarce z sugestiami zapewniania przez nie wymaganej prospołeczności życia społeczno-gospodarczego. Doktor Anita Zarzycka i mgr Zuzanna Krześniak wskazały na przykład libertariańskiego paternalizmu Sunsteina i Thaler'a jako sposób kształtowania ładu społecznego z zachowaniem wolności wyboru jego uczestników. Podkreślały również potrzebę aprobaty państwa dla przedsiębiorstw społecznych, które w trakcie normalnego, rynkowego funkcjonowania rozwiązują czasem istotne problemy społeczne wykluczenia, marginalizacji, bezrobocia, podnoszenia jakości życia bez obciążania kosztami systemu państwowego.

Problem przedsiębiorstw społecznych działających na normalnych zasadach rynkowych i przeznaczających zauważalną część zysków na cele społeczne stanowi nowe, ciekawe zagadnienie we współczesnym życiu społeczno-gospodarczym państw rozwiniętych. XXI wiek zarówno w ekonomii, jak i zarządzaniu niesie zmiany paradygmatu neoliberalnego nastawionego wyłącznie na maksymalizację zysków w działalności gospodarczej. Kryzysy ekonomiczne,

⁷ M. Guzek, *Przyszłość kapitalizmu – cesjonizm*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarzskiego, Warszawa 2016, s. 26 i n. Por. także: *idem, The Future of Capitalism. Cessionarism*, BONAMI, Poznań 2017.

⁸ Por. D. Niedziółka (red.), *Zielona energia w Polsce*, CeDeWu.pl, Warszawa 2012.

zmiany w stylu funkcjonowania społeczeństw pokazały, że nastąpiła potrzeba przewartościowania celów, a także zmiany priorytetów w szeroko ujętym kapitalizmie. Zmiany te dotyczą wprowadzenia aspektu prospołeczności i uspołecznienia kapitalizmu w procesach gospodarowania⁹. Traktowane są one wielowymiarowo. Odnieść możemy się do nich w aspekcie makroekonomicznym (uspołecznienie polityki gospodarczej, społeczna gospodarka rynkowa i tworzenie prospołecznych systemów na poziomie makro w celu przeciwdziałania nierówności ekonomicznej i wykluczeniu społecznemu). Na poziomie mikroekonomicznym z kolei prospołeczność dotyczy procesów funkcjonowania przedsiębiorstw (finansowo, operacyjnie, strategicznie, zarządczo), jak również kształtowania relacji przedsiębiorstw z otoczeniem i interesariuszami. Obserwujemy też rozwój sektora organizacji pozarządowych, a także wyodrębnianie się na rynku przedsiębiorstw społecznych. Prospołeczność odnosi się również do aspektów szeroko pojętego zarządzania jako uwzględnienia podmiotowości człowieka w decyzjach i procesach zarządczych.

Dyskusja konferencyjna toczyła się na dwóch płaszczyznach. Pierwsza dotyczyła zmian kapitalizmu w ujęciu teoretycznym i makroekonomicznym, druga z kolei zawierała ujęcie praktyczne współczesnego kapitalizmu.

Ważnym wątkiem dotyczącym społecznych fundamentów w myśli ekonomicznej była geneza, źródła i zasady społecznej gospodarki rynkowej przedstawione przez prof. Piotra Pysza. Objął on długookresowe uwarunkowania trwałości i skuteczności tej koncepcji, rozwiniętej przede wszystkim w niemieckim obszarze językowym.

W obliczu rozważań makroekonomicznych prof. Marian Guzek sformułował tezę, że neoliberalizm stanowi wdrożeniową wersję początkowego stadium libertarianizmu. Stadium to nosi nazwę minarchizmu (od minimum władzy centralnej). Jego cel zaś powoduje uruchomienie procesu przekształceń nauki ekonomii jako podstawy polityki gospodarczej, a w zakresie empirycznym rodzi tendencję deetatyzacji oraz potrzebę działań antyzwiązkowych i antysocjalnych. Po dokonanych już przekształceniach makroekonomia ma pomniejszy zakres na rzecz zagadnień mikroekonomicznych, rozpatrywanych z punktu widzenia procesów wolnorynkowych oraz konkurencyjności i innowacyjności.

Kolejnym zagadnieniem konferencji były przedsiębiorstwa społeczne jako szansa na zmniejszenie napięć we współczesnym kapitalizmie. Profesor Jacek Brdulak zaakcentował, że koszty społeczne przewidywanych zmian i niezbęd-

⁹ J. Brdulak, E. Florczak, T. Gardziński, *Uspołecznienie kapitalizmu...*, op. cit.

nych dostosowań globalnej społeczności do komplikującej się egzystencjalnie sytuacji zaczynają być analizowane nie tylko w sferze ekonomicznej, choć taki mają ostateczny wyraz. Napięcia we współczesnym kapitalizmie przekładają się w nieunikniony sposób na złożone relacje społeczne i międzyludzkie. Dlatego rozwój przedsiębiorstw społecznych stanowi istotny wkład w tzw. rozwój zrównoważony z wyszczególnieniem prospołeczności w gospodarowaniu.

Kontynuacją tematyki było przedstawione przez mgr. Tomasza Gardzińskiego udowodnienie hipotezy, że koncepcja przedsiębiorstwa społecznego łączy się w naturalny sposób z ordoliberalną koncepcją społecznej gospodarki rynkowej, a obu przyświeca ten sam prospołeczny kierunek działań w wymiarze ekonomii i zarządzania, a precyzyjniej w podejmowaniu decyzji zarządczych.

W dalszej części dr Ewelina Florczak zestawiała zarządzanie społeczne, charakterystyczne dla przedsiębiorstw społecznych, z kulturą organizacyjną i kulturą jakości realizowanymi w standardach prospołeczności rynkowej.

Ważnym punktem konferencji była dyskusja nad społecznym zaangażowaniem banków. Doktor Ewa Kulińska-Sadłocha omówiła zasady odpowiedzialnej bankowości – ZOB (ang. *principles for responsible banking*), które mają na celu nie tylko odbudowę i wzmocnienie zaufania do banków, lecz przede wszystkim ustanowienie globalnego standardu odpowiedzialności w branży bankowej. Została przedstawiona ewolucja postrzegania odpowiedzialności w bankowości w ujęciu sekularnym, analiza ZOB oraz przedstawienie – na podstawie przeprowadzonego badania eksperckiego – opinii kluczowych ekspertów rynku finansowego na temat ich implementacji w warunkach polskich.

Przeciwstawnym głosem do uznania dla prospołecznego udziału banków w życiu gospodarczym było wystąpienie dr. Stanisława Jana Adamczyka, który krytycznie odniósł się do rozbudzania świadomości ekonomicznej konsumentów na przykładzie kredytów frankowych.

Kontekst zarządczy w ujęciu prospołeczności wprowadził dr Grzegorz Sobiecki, który sformułował szereg sugestii dla trendu zwanego Interim Managementem. W tym ujęciu łączącym różnorodność oraz integrację w zarządzaniu przedstawiono rekomendacje, aby działania w Interim Management zakładały pod względem skuteczności cele realistyczne, pod względem efektywności miały charakter praktyczny, a pod względem wdrożeniowym obejmowały systemy i narzędzia, których działanie wspiera zarządy w uzyskaniu realnego i trwałego efektu biznesowego wynikającego ze skutecznych działań dla różnorodności oraz integracji.

Dyskusja konferencyjna prowadzona z wielu naukowych punktów widzenia, a także przy aktywnym udziale studentów określiła zmiany w gospodarce zmierzające ku aspektom prospołecznym. Tak szeroki zakres spojrzenia od makro- do mikroekonomicznego udowodnił, że prospołeczność jest zjawiskiem, które trwale zaczyna się wpisywać w funkcjonowanie podmiotów gospodarczych i środowiska rynkowego.

Cytuj jako:

Brdulak J., Florczak E., *Prospołeczność w życiu społeczno-gospodarczym XXI wieku – sprawozdanie z konferencji*, „Myśl Ekonomiczna i Polityczna” 2020 nr 2(69), s. 117–123. DOI: 10.26399/meip.2(69).2020.14/j.brdulak/e.florczak

Cite as:

Brdulak J., Florczak E. (2020), ‘Prospołeczność w życiu społeczno-gospodarczym XXI wieku – sprawozdanie z konferencji’ [‘Pro-social behaviour in the socioeconomic life of the 21st century: conference report’], *Myśl Ekonomiczna i Polityczna* 2(69), 117–123, DOI: 10.26399/meip.2(69).2020.14/j.brdulak/e.florczak